

Hermanis Paukšs

KĀ LAPSA VILKAM ZIVIS ĶERT MĀCĪJA

(luga bērniem)

Lapsa

Zemnieks

Vilks

Māte

Meita

PIRMAIS CĒLIENS

1. skats

Zemnieks sēž ezerā uz ledus un ķer zivis – velk ārā vienu pēc otras un met vezumā.

2. skats

LAPSA. Sveiks, kaimiņ!

ZEMNIEKS. Ā – sveika, Rudaste!

LAPSA. Ko tad nu labu darām?

ZEMNIEKS. Vai tad neredzi? Zivis ķeram!

LAPSA. Un kā tad kožas?

ZEMNIEKS (*izvilkdams kārtējo zivi*). Vai tad neredzi? Labi kožas!

LAPSA. Kas ir, kaimiņ – vai neatmetīsi arī man kādu zivtiņu?

ZEMNIEKS. Tev, Rudaste? Par ko?

LAPSA. Tāpat vien – no labas sirds!

ZEMNIEKS. Zinu jau! Tava labā sirds ir manā vistu kūtī!

LAPSA. Ei nu ei, kaimiņ – kad tad nu es tur pēdējo reizi biju!

ZEMNIEKS. To tu pati labāk zini!

LAPSA. Ne jau biju – ne kā! Tik vien kā uz Mārtiņiem vienu zosi savācu...

ZEMNIEKS. Redzi nu!

LAPSA. Bet kā tad nu Mārtiņos bez zoss?

ZEMNIEKS. Pašai vajaga barot!

LAPSA. Barotu jau... Bet nav saprašanas...

ZEMNIEKS. Tev, Rudaste... kā rādās... saprašanas ir vairāk nekā vajadzīgs... tāpēc lasies nu labāk prom...

LAPSA. Tad nedosi zivtiņas?

ZEMNIEKS. Nedošu gan – pašam garšo!

LAPSA. Labi... tad iešu... un nobeigšos aiz bada...

ZEMNIEKS. Beidzies vien! Tikai iepriekš pasaki, kur kažoku liksi – būs manai sievai mētelim apkakle!

LAPSA. Redz, ko sagribējies! Ne nu teikšu, nekā! Lai tava vecene bez apkakles staigā! (*prom*)

3. skats

ZEMNIEKS. Tu paskat, kāda!... (*izvelk zivi, pārskaita saķertās*) Nu jau pietiks... jāpošas uz māju... (*pārmet zivīm deķīti, paņem ragaviņas un svilpodams dodas mājup*)

4. skats

ZEMNIEKS (*pamanījis uz ceļa gulošo lapsu*). Ei!... Kas tad tas?... Nost no ceļa!... Šķic!... Ē... tā taču Rudaste... Žēl gan, ka bises nav klāt – kā kniedētu!... Ei, Rudaste, neguli – apzags!... Rudaste!... (*pienāk tuvāk*) Kas tad šai lēcies? ... (*pienāk pavisam tuvu*) Ē... Ka tik nav beigta... Rudaste – kukū!... Nudien, būs beigta... (*pabaksta*) Tu redzējies, ko – jau stīva... bet nupat jau tērzējām... Tā aiziet tā pasaules godība – vistām miers un vecenei apkakle! (*iemet lapsu ragavās zem deķīša*) Nē – tik varens ķēriens sen nebija gadījies! (*svilpodams dodas tālāk*)

5. skats

Lapsa izmet no ragavām zivis, izlec pati, un ilgi māj ar ķepu, kamēr zemnieks attālinās.

LAPSA. Eh, kaimiņ, kaimiņ – īss tavs prātiņš – kur nu tev ar manējo sacensties... Labu ēstgribu, Rudaste! (*sāk mieloties ar zivīm*)

6. skats

VILKS. Sveika, Rudaste!

LAPSA. Ā – sveiks, jēruzagli!

VILKS. Kas nu tagad vairs par jēriem... visi kūtiš sabāzti... ei nu tieci tiem klātu... Nemaz neatceros, kad pēdējo jēru esmu skatījis... par zagšanu nemaz nerunājot... un par ēšanu vēl jo vairāk... Klau – bet ko tu te dari?

LAPSA. Vai tad neredzi? Zivis ēdu!

VILKS. Ei, Rudaste – dod man ar!

LAPSA. Par vēlu, jēruzagli – šī ir pēdējā! (*aprij pēdējo zivi*)

VILKS. Rudaste!!!... Eh, Rudaste, Rudaste... es trīs dienas ne kumosīna neesmu baudījis!...

LAPSA. Ko tad neatnāci ātrāk? Es tā pārrijos, ka nupat liekas – tūlīt plīsīšu!

VILKS. Vai tad es zināju, ka tu te ar zivīm mielojies, kad visapkārt tāds bads valda!

LAPSA. Kustēties vajag – tad arī nebūs nekāda bada!

VILKS. Nu, nu – un kā tad tu kusties?

LAPSA. Kā – kā? Ķeru zivis ezerā... un vēders vienmēr pilns!

VILKS. Ei, ei, Rudaste – kā tad tu ķer tās zivis?

LAPSA. Ak... tas ir liels noslēpums...

VILKS. Kāpēc tad tā?

LAPSA. Nu... pats saproti... ezerā jau to zivju nemaz tik daudz nava... Ja kāds cits uzzinās manus ķeršanas paņēmienus... tad var gadīties, ka izķer ezeru tukšu!... un ko tad es pati darīšu?

VILKS. Rudaste... paklau, Rudaste... teicu jau, ka trīs dienas neesmu ēdis!... Ja tu man pastāstīsi, kā zivis ķert... tici, ka es nevienam citam to neteikšu!... Nu goddievārds!... Un daudz es neķeršu!... To es tev apsolu!... Tikai tik, cik vajaga pirmā izsalkuma remdināšanai...

LAPSA. Nu nezinu, nezinu...

VILKS. Jā... tikai tik, lai būtu spēks līdz kaimiņu novadam aizvilkties!... Runā, ka tur vēl varot laimēties kādu jēriņu no kūts izvilkt... Es tev arī atnesīšu kādu jēriņu!... Goddievārds – par katru noķerto zivi – divus jēriņus!

LAPSA. Nu nezinu, nezinu...

VILKS. Labi! Lai tad iet trīs jēri par zivi!

LAPSA. Nezinu!

VILKS. Četri!

LAPSA. Pieci!

VILKS. Rudaste! Paldies tev! Lai tad iet seši!

LAPSA. Nu tad septiņi...

VILKS. Salīgts... Stāsti!

LAPSA. Nu tad klausies... Vai tev aste ir?

VILKS. Kā tad nu nebūs! Ir!

LAPSA (*pie sevis*). Drīz varbūt nebūs...

VILKS. Ko tu teici?
LAPSA. To es pie sevis... Parādi!
VILKS. Ko tad?
LAPSA. Asti!
VILKS. Ā – te būs – skaties!
LAPSA. Nekāda izcilā jau nav...
VILKS. Bet šī man ir vienīgā!
LAPSA. Nu nekas - gan derēs!
VILKS. Paldies tev!
LAPSA. Ņem par labu un nāc man līdzi!
VILKS. Uz kurieni?
LAPSA. Uz ezeru! Zivis ķert!
VILKS. Ak tā! Nu protams!

Abi dziedādami aiziet.

7. skats

MĀTE. Ei! Meit!... Me-eit!
MEITA. Kas tad nu atkal, māmiņ?
MĀTE. Nevis «kas atkal», bet nāc šurp!
MEITA. Nāku jau nāku...
MĀTE. Paskaties, meitiņ – tev gaišākas actiņas – vai tur tētis uz māju pusi jau nekūņojas?
MEITA. Kūņojas gan, māmiņ! Kūņojas! Nudien kūņojas!
MĀTE. Neklaigā, meitiņ – labāk pateci tēvam pretī – palīdzi ragutiņas vilkt – būs nomocījies visu dienu zivis ķerdams...
MEITA. Skrienu jau skrienu! (*prom*)

8. skats

MEITA (*kopā ar tēvu ragavas vilkdama*). Kā tad tev veicās, tētiņ?

ZEMNIEKS. Kā tad nu veicās... Labi veicās!

MEITA. Vai daudz zivtiņu saķēri?

ZEMNIEKS. Veselu kaudzi!

MEITA. Veselu kaudzi?!

ZEMNIEKS. Kā tad. Un vēl mātei apkakli noķēru!

MEITA. Mātei apkakli?... Kādu tad?

ZEMNIEKS. Lapsādas!

MEITA. Lapsādas?!... Māmiņ, vai tu dzirdi – tētiņš tev lapsādas apkakli noķēris un kaudzi zivju vēl arī!

MĀTE. Dzirdu, jau dzirdu – tikai nebļauties!

ZEMNIEKS. Tā – te nu ir... Es tagad iešu apsildīties, bet jūs tikmēr visu to labumu izkrāmējiet! (*prom*)

MĀTE. Jā, jau jā – un neaizmirsti slapjās drēbes izkārt!

9. skats

MEITA. Skatīsimies nu! (*paceļ deķīti, ar ko ragavas pārsegtas*) Bet es neko neredzu, māmiņ...

MĀTE. Es arī neko neredzu... Kur tad ir tie visi labumi?...

MEITA. Nav, māmiņ...

MĀTE. Kazi, vai nebūsim aklas kļuvušas?... Vecais! Ei, vecais!

10. skats

ZEMNIEKS. Kas ir?

MĀTE. Nevis «kas ir», bet nāc šurp! Nāc un parādi mums tos savus sasolītos labumus!

ZEMNIEKS (*pienāk*). Kas jums te abām?

MĀTE. Tur jau tā lieta, ka nekas!

ZEMNIEKS. Nekas?...

MĀTE. Tad parādi pats – kur ir tā zivju kaudze? Kur lapsādas apkakle?

MEITA. Jā, tētiņ – kur tās ir?

ZEMNIEKS. Nav... nudien nav...

MEITA. Bet kur ir?!

ZEMNIEKS. Ak, Rudaste!... Ak, blēde!... Pagaidi – kad tiks vienreiz man pa ķērienam!... Neko darīt... zivis būs citu dienu... šitās visas – apkakle noēdusi...

MEITA. Apkakle noēdusi?...

MĀTE. Nu kad nekā, tad nekā – velc tās ragavas prom un iesim pupas ēst!

11. skats

LAPSA. Te ir tas mans ezers – tupsties!

VILKS. Kā? Te? Tik klajā vietā?

LAPSA. Muļķi! Te ir āliņģis! Tev tajā jāiemērc aste!

VILKS. Vai tev prāts! Ūdens taču tagad ir auksts! Ziema tomēr...

LAPSA. Ēst gribas?

VILKS. Gribas.

LAPSA. Tad būs jāpacieš! Tu domā, ka man, zivis ķerot, nesala aste? Un kā vēl sala! Bet es izturēju! Un paskaties, kāds man tagad vēders!

VILKS. Jā... Vēders tev pamatīgs...

LAPSA. Un tev kāds vēders?

VILKS. Jā, nu man no tā vēdera patiešām daudz vairs nav palicis pāri...

LAPSA. Nekas tur tev vairs nav palicis! Tāpēc nečiksti un laid asti āliņģī, kamēr neesi vēl nosprādzis badā!

VILKS. Jā... labi... Au!... Auksts!...

LAPSA. Paciet!

VILKS. Svilina!...

LAPSA. Man arī svilināja!

VILKS. Un tālāk?

LAPSA. Es izturēju!

VILKS. Kas tālāk jādara, es prasu!

LAPSA. Tālāk... skaiti buramvārdus!

VILKS. Kādus buramvārdus?

LAPSA. Lielas zivis, mazas zivis -
Klāt pie manis – viens un divi!

VILKS. Viss?

LAPSA. Viss? Tie ir ļoti spēcīgi buramvārdi! Atkārto!

VILKS. Divas zivis... divas zivis...

LAPSA. Nevis divas, bet lielas un mazas!

VILKS. Divas nē, bet lielas, mazas
Zivis ķeras man kā kazas...

LAPSA. Kādas kazas! Kādas tev ziemas laikā āliņģi kazas?!

VILKS. Bet kā tad tur bija?

LAPSA. Lielas zivis, mazas zivis... Atkārto!

VILKS. Lielas zivis, mazas zivis...

LAPSA. Klāt pie manis – viens un divi! Atkārto!

VILKS. Klāt pie manis – viens un divi!

LAPSA. Pareizi! Tagad – abas rindiņas!

VILKS. Lielas zivis, mazas zivis...
Klāt pie manis...viens un divi...

LAPSA. Pareizi!

VILKS. Tīri jauks dzejolītis!

LAPSA. Tas nav dzejolītis – tie ir buramvārdi!

VILKS. Nu protams...

LAPSA. Tagad tupi te un skaiti!

VILKS. Un cik ilgi?

LAPSA. Kamēr jūti, ka pie astes ir zivju diezgan! Tad velc tik ārā un ēd
svilpodams!

VILKS. Ēdot nav labi svilpot...

LAPSA. Nu tad ēd kā gribi! Tikai atceries – neizķer man tukšu ezeru! Un par
katru zivi – septiņus jērus!

VILKS. Protams, Rudaste – kas sarunāts, sarunāts!

LAPSA. Skaties tu man! Labi – es eju uzmanīt, lai tev te kāds nejauši neuzkuļas, bet tu – kad būsi beidzis – kauc!

VILKS. Labi, Rudaste. Paldies tev!

12. skats

VILKS (*kad lapsa prom*). Muļķīte... Kā tad tu uzzināsi, cik zivju es esmu saķēris?... (*skaita buramvārdus*) Izvilksū tik, cik aste var turēt, un visas uzreiz aprīšu! (*skaita buramvārdus*) Bet tev pateikšu, ka noķēru vienu!... Ha, hā!... Vai vēl labāk – izgānīšu par to, ka nevienu neesmu noķēris! (*skaita buramvārdus*) Nu – nez, cik daudz tur tagad ir?... (*parausta asti*) Oho! Tīri smaga – Var just, ka kaut kas jau ir!... Labi, labi – sēdēšu tik ilgi, cik varēšu izturēt! (*skaita buramvārdus*)

OTRAIS CĒLIENS

1. skats

- MĀTE.* Meit!... Ei, me-eit!
- MEITA.* Kas nu atkal, māmiņ?
- MĀTE.* Nevis «kas atkal», bet nāc šurpu!
- MEITA.* Nāku, jau nāku...
- MĀTE.* Nāc ātrāk – un paķer nēšus – iesim uz āliņģi pēc ūdens – aka aizsalusi... Ir nu gan aukstums... brr... Nu... vai tu vēl ilgi tur tūlāsies?
- MEITA.* Nē, es jau esmu šeit!
- MĀTE.* Tēvam brokastu uzliki?
- MEITA.* Uzliku.
- MĀTE.* Tad ejam!

2. skats

- LAPSA.* Tēvam brokasts ir uzlikts... Bet man?... Kurš man brokastu uzliks?... Nu nekas – iesim paraudzīt, kas tēvam brokastā uzlikts...

3. skats

- VILKS.* Lielas zivis, mazas zivis,
Klāt pie manis – viens un divi...
Viss... nu jau pietiks... zobs uz zoba vairs neturas... Jāmēģina vilkt...
Oho!... nemaz ne pavilkt... Nudien – būs vai viss ezers pieķēries... Fu...
mēģināsim vēlreiz – ar rāvienu!... Au!... Nē... tā var arī bez astes
palikt... Sasodīts... nemaz nedomāju, ka esmu tik izcils zivju ķērājs...
(*velk*) Au!... Nē... to zivju nudien tur ir drusciņ par daudz... Jāmēģina no
kādām tikt vaļā, citādi es neizvilksu to asti...
Lielas zivis, mazas zivis,
Prom no manis – viens un divi!
Nu? Un kā ir tagad (*velk*) Au!... Nē, vēl mazliet tā kā par smagu...
Lielas zivis, mazas zivis,
Prom no manis – viens un divi!

4. skats

LAPSA. Tīri labas bliņas tam tēvam brokastā... Tā... vēl krējumiņu uzēdīsim... Nē... nelien vairs iekšā... Ko lai dara?... Tāda nelaime, tāda nelaime – neiešu taču atstāt tik daudz krējuma šim skopulim, kurš ne zivtiņas negribēja man novēlēt!... Nē – tad es labāk to krējumu iesmērēju sev galvā – runā, ka šādas kompreses labi palīdzot pret pārēšanos ar bliņām...

5. skats

MEITA. Skaties, māmiņ – tur kāds ir!...

MĀTE. Varbūt, tēvs... iznācis zivis ķert...

MEITA. Nē, tētis pēc tiem vakardienas krenčiem vēl palika gultā...

MĀTE. Kas tad tur tup?

MEITA. Ejam tuvāk – paraudzīsim!

MĀTE. Tā kā pēc suņa izskatās...

MEITA. Nē, māmiņ... liekas, ka tas ir vilks...

MĀTE. Apžēlojies! Patiešām vilks! Krauj taču tam riebeklim ar spainīti pa galvu!

MEITA. Vai, māmiņ! Man bail!

MĀTE. Nebaidies! Uz priekšu! Uzbrukumā! Urrā!

Kautiņš, vilks aizmūk bez astes.

MĀTE. Tā... sadevām gan tam jēru zaglim... Cērt nu vaļā āliņģi, es tikmēr atvilksu elpu...

MEITA. Skaties, māmiņ! Kas tad tas?!...

MĀTE. Aste!... Vilka aste!... Tu padomā tik – aizmucis bez astes! Nu tā tam jēru zaglim vajag!

6. skats

LAPSA. Nu, jēruzagli! Vai saēdies zivtiņas?

VILKS. Zivtiņas... Kādas zivtiņas?... Kā metās divas zivtiņas man virsū... tā visus kauliņus pār mala...

LAPSA. Jā, jā – man arī tās pašas uzklupa... Bet tās nebija no mana ezera!

- VILKS.** Ko?... Tev arī uzklupa?...
- LAPSA.** Nu! Kad es manīju šīs abas nākam, tā metos virsū, lai tevi pasargātu – vienu jau gandrīz pievarēju, bet otra pielavījās no mugurpuses – un kā lika ar spainīti pa galvu!... Redzi – visas smadzenes iztecējušas...
- VILKS.** Tad jau tev, Rudaste, pavisam plāni gājis... es, rau, tikai asti pazaudēju...
- LAPSA.** Nu ja – tev tak smadzeņu nemaz nav...
- VILKS.** Kā – nav?!
- LAPSA.** Turklāt tu pats pie visa esi vainīgs! Kāpēc ķēri tik daudz? Es nekad ilgāk par stundiņu zivis neķeru! Gribēju visu ezeru izķert, ja? Mani piemānīt gribēji, ja?
- VILKS.** Nē, nē – ko tu, Rudaste!... Es vienkārši... es aizsnaudos! Un kad pamodos... Šīs jau metās man virsū!...
- LAPSA.** Skaties tu man!... Ak, vai... ak, vai!... manas smadzenes, manas smadzenes... Kā es tagad tikšu līdz savai alai?...
- VILKS.** Ko niekus, Rudaste – tu mani tik drosmīgi aizstāvēji – sēdies mugurā – es tevi aiznesīšu līdz alai!
- LAPSA.** Bet tikai uzmanīgi...uzmanīgi... ļoti uzmanīgi...

7. skats

- ZEMNIEKS.** Ei!... Kur ir manas brokastis?... Kur ir manas brokastis?... Kur ir manas brokastis?!...
- MĀTE.** Es nezinu, kur ir tavas brokastis, bet skaties – te tev vilka aste dāvanai!
- ZEMNIEKS.** Vilka aste?... Kur tad es to likšu?... Es vilku astes neēdu!
- MEITA.** Pieliec pie dibena un staigā – būsi vilks!
- MĀTE.** Klusu! Kas tad nu tēvam tā sacīs! Un skrej uz kūti tagad lopiņus apraudzīt!

8. skats

Meitai garām pajāj lapsa uz vilka, dziedādama dziesmu "Sistais nesisto nes".

- MEITA.** Nu gan ir brīnumi... vilku pazīstu... lapsu pazīstu... bet šitādu divstāvīgu zvēru – nudien – nekad vēl neesmu redzējusi...